

SELMA LAGERLÖF

Tjänsteanden

Ur *Troll och människor* (1915)

Krus Erik Ersson, sockenskomakarn, och hans lärling, Konstantin Karlsson, hade suttit hela veckan och gjort skor i prästgården, och nu vid niotiden på lördagskvällen var de på väg till sina hem långt borta vid sockengränsen.

Det var höst, och solen var nergången för längesedan, men vandringen gick inte fördenskull fram i mörker, utan genom klar luft och månsken. Det var så vackert, som det kunde vara. Sjön nedanför prästgården låg spegelblank, med en väg av silver mitt över, och utåt åkrarna sågs på vartenda strå daggdroppar, som blev till vita pärlor i månskenet. Det var bara, när de hade att gå genom en eller annan träddunge, som det blev mörkt omkring dem. Det var inte särdeles långt lidet på hösten, utan löven satt ännu kvar, och trädkronorna bredde ut sig över deras huvuden som djupsvarta valv.

Det var litet ovant att gå efter att i sex dagar ha suttit lutade över skomakarbänken. De pustade under tyngden av ränselarna, och ingen av dem sade något.

Men vägen från prästbostället ledde förbi begravningsplatsen, och när Krus Erik Ersson

över kyrkogårdsmuren såg en skymt av de gammalmodiga gravkorsen, kom tankarna i fart på honom.

«Ja, du Konstantin,» sa han, och stämman blev med detsamma både ängslig och längtansfull, som då man en natt går förbi en främmande fruktträdgård och talar om hur gott det skulle vara, om man kunde få något med av äpplena. «Det skulle vara bra präktigt, om en kunde få lite gravmull.»

«Gravmull!» sa lärlingen och blev så häpen, att han stannade. «Det kan ni väl få, så mycke ni vill. Men vad skulle ni med den?»

Krus Erik stannade också, och nu var han så gripen av det, som de talade om, att han inte kunde få ljud i rösten, utan måste viska.

«Det är på det sättet, som man får en 'spirrtus'. Och den, som har en spirrtus, kan få allt, vad han vill. Då behövde en aldrig mer göra ett par skor. En kunde bygga sig en gård lika hög som klockstapeln, och en kunde skaffa sig hästar och vagn och slippa gå ett steg.»

Lärlingen var från ett hem, där mycken fromhet och gudaktighet övades och all övertro var bortlagd. Han stod i slö förvåning och kunde inte fatta, att Krus Erik menade allvar.

«Det är väl inte möjligt, att ni tror på så'nt, mäster Erik,» sa han.

«Visst tror jag,» sa den andre. Och där, som de stod utanför kyrkogården, började han berätta

om både den ena och den andra, som hade skaffat sig en spirrtus och betjänat sig av den.

Men det var inte möjligt för honom att få lärlingen till att tro. Han var en lång, vacker pojke på sjutton år med ett beskedligt, men också litet sömnaktigt utseende. Han frågade i all oskuld:

«Om ni tror så säkert, varför skaffar ni er inte själv en så'n där hjälpare?»

Krus Erik svarade dystert: «Jag kan aldrig få nå'n. Det är över min kraft.»

Därmed suckade han, hissade ränseln högre upp på axlarna och återtog vandringen.

Konstantin förblev stående. Det tycktes, som om ett svagt intresse för saken hade börjat vakna inom honom.

Då Krus Erik hade gått ett par steg, stannade han och vände sig mot lärlingen.

«Du kan väl aldrig mena, Konstantin,» och stämman darrade till bara vid tanken på något så oerhört, «du menar väl aldrig, att jag skulle gå in på kyrkogårn och ta opp mull?»

«Nej,» sa lärlingen betänksamt. «När ni tror på det, förstår jag ju, att ni inte kan.»

«Jag går aldrig förbi en kyrkogård om natten utan att önska mig en spirrtus,» sa Krus Erik, «men jag kan inte skaffa mig nå'n. Så att det är inte lönt, att vi står kvar här längre, Konstantin.»

Han återtog vandringen, men långsamt, liksom i hopp att bli hejdad.

Lärlingen följde honom inte nu heller. Saken var ju den, att om det fanns någon i världen, som han riktigt höll av, så var det Krus Erik. Föräldrarna därhemma var så stränga, att de varken tålde skratt eller lek. Skomakarn däremot var full av skämt och historier och så lätt att umgås med, som om han också vore en sjuttonåring. Och nu, när Konstantin såg honom stå gammal och sliten borta på vägen, fick han lust att göra honom en glädje.

Han stötte med foten till en grästorva, så att daggpärlorna stänkte upp i luften.

«Ser ni, Krus Erik, jag är inte mer rädd för den ena jordtorvan än för den andra, och om ni bara vill vänta på mig en stund, så ska ni få vad ni önskar er.»

Han hade krängt av sig ränseln och kastat ner den på vägen, medan han talade. Nu gjorde han ett språng över landsvägsdiket och muren och stod inne på kyrkogården, innan Krus Erik hann befalla honom att avstå från företaget.

Det var också nödvändigt, att alltsammans kom som en överraskning för mästarn. Krus Erik var lika mån om sina lärlingar som om sig själv. Han skulle aldrig ha tillåtit Konstantin att nattetid gå in på en kyrkogård, om han hade blivit tillfrågad.

Konstantin kunde mycket väl ha samlat in litet mull från en grav, som hade legat nära kyrkogårdsmuren, men så ville han inte ha det. Det var inte ofta han var i stånd att utmärka sig

på något sätt, men mod ägde han nog av, och han hade inte något emot, att Krus Erik skulle lägga märke till detta.

Han stannade äntligen vid en gravkulle, som låg mitt på kyrkogården, sparkade upp en torva och grävde sedan med händerna undan det översta jordlagret.

Då han tyckte, att han hade arbetat sig tillräckligt djupt ner i jorden, tog han ett par nävar mull och fyllde med den sina tröjfickor. Hur mycket mull som behövdes för en duglig spirrtus, kunde han inte rätt veta, men han tänkte, att två fickor fulla skulle förslå.

Hela tiden var han bara road av sitt företag och kände ingen rädsla. Hans tankar sysslade med Krus Erik. Vad skulle han ta sig till manne, sedan han hade fått en spirrtus att befalla över?

Alldeles tyst och stilla var det omkring honom. Det var nästan försmädligt, att han alls inte såg eller hörde något sådant, som folk brukar se och höra på kyrkogårdar, så att han hade haft några äventyr att skryta med, då han kom tillbaka till mästarn.

Han skrapade ner den uppkastade mullen i hålet och lade grästorvan till rätta. Han gjorde detta långsamt, för att det skulle ta litet tid. Krus Erik skulle inte tro, att han hade gjort sig någon brådska.

Mitt under arbetet höll han inne och blev alldeles stilla. Det var inte något spöke, som hade skrämt honom, bara en liten underlig tanke.

Det tycktes honom med ens, att han var bra dum, som gjorde sig så mycket besvär för att skaffa en spirrtus åt Krus Erik. Varför behöll han den inte själv? Han var i lika stort behov av den som mästarn.

I en glimt såg han framför sig en liten grå stuga med ett enda rum, som var hans hem, en lång, sorgsen, dödssjuk man, som var hans far, en utsliten, avmagrad kvinna, som var hans mor. Visst, visst behövde han en spirrtus bättre än någon annan.

Det föll ett blad från ett träd, just som han hade detta i tankarna. Det prasslade till, då det for förbi hans huvud, och han reste sig med stor hast.

Han såg sig omkring med förvildade blickar. Hade det hänt något, medan han hade stått lutad över graven? Höll de döda på att vakna? Det viskade bestämt från grav till grav. Det skymtade något vitt inne i den svarta skuggan under träden. Där stod de döda i täta klungor. De hade funnits där hela tiden. I nästa ögonblick skulle han se dem.

Han var rädd ett ögonblick, men han sprang inte, utan stod stilla. Han tvingade blickarna. De fick inte irra åt alla håll för att spana efter gästar. Han ville inte skrämma upp sig. Ville inte komma andfådd och darrande tillbaka till Krus Erik.

Och under den stadiga blicken försvann alltsammans. Luften blev som rensad från

spöken och otyg, och han kunde anträda återfärden med lugn.

Det där att behålla gravmullen för sig tänkte han inte mer på.

Vad skulle det tjäna till? Det var ju bara jord.

Det var bra besynnerligt, att en så klok man som Krus! Erik hade kunnat gå och längta efter sådana barnsliga ting i hela sitt liv.

Det var också något att längta efter! Konstantin stack händerna i sina välfyllda fickor. Bara litet mull.

Men i detsamma gav Konstantin till ett gällt, rungande skrik, likaså vilt och ångestfullt, som om en gast hade visat sig för honom.

När hans händer hade grävt sig ner i fickorna, hade han känt, att det inte var mull, som fyllde dem, utan döda människors kvarlevor. Det var fingrar, tår, glatta ögonklot, skrumprat skinn, tilltrasslat hår, kött, benskärvor, senor.

Och allt detta var klibbigt, kallt, mjukt, stött i upplösning. Han ryckte upp händerna och satte av i vildaste flykt mot muren och vägen, alltmedan han försökte vända ut och in på fickorna för att bli fri från den förfärliga massan. Hela tiden skrek han, mindre av skräck än av vämjelse.

Då han åter stod på vägen och såg sig om efter Krus Erik, märkte han denne på språng långt bortom kyrkan.

Konstantin fick i en hast fatt i ränseln och slängde den på sig. Helst hade han nu velat springa så fort, som benen förmådde, men han ville inte göra sig löjlig. Han bet samman tänderna och höll den vanliga lunken, ända tills han hann upp mästarn, som stod och väntade på honom borta vid sockenstughörnet.

«Hur är det med dig?» frågade Krus Erik, och då Konstantin svarade, att han hade det bra, gjorde han inga fler frågor. Se, Krus Erik visste ju, att då man misstänker, att en människa har sett något underligt, är det inte bra att tala om detta förrän någon tid efteråt.

Hur det hade gått med att samla in gravmullen, det såg han på Konstantins ut- och invända tröjfickor.

*

Under sommarn och så långt in på hösten som möjligt sov Konstantin på vinden, där han med några bräder hade stängt av åt sig en vrå, som han kallade för sin kammare. Den var inte stor, ett litet, smalt sängställ upptog nästan hela utrymmet, men det var det behaget med den, att han kunde få sova ut där om söndagsmornarna. Hade han legat nere i stugan hos föräldrarna, hade han varit tvungen att stiga upp i så god tid, att modern hann att bädda upp sängen, innan hon gick till kyrkan.

Sedan han hade börjat arbeta hos Krus Erik, var det ingenting ovanligt, att han om söndagarna sov, ända tills väggklockan nere i stugan slog tolv, men något sådant hände honom inte dagen efter äventyret på kyrkogården, utan han vaknade redan före tio. Han kom genast ihåg alltsammans. Det satt ännu kvar en smula vämjelse i fingrarna. Det kröp i dem, bara han tänkte på det där, som de hade kommit ner i.

Det hade varit inbillning alltihop förstås, bara rädsla. Han visste ju, att det inte var annat än mull, som han hade stoppat i fickorna.

Men Krus Erik hade haft rätt, han. Det var inte någon lätt sak att gå in på kyrkogården om natten och hämta gravmull.

Med ens for han upp ur sängen. Tänk, om mor och Krus Erik skulle råkas på kyrkvägen, och tänk, om mästarn skulle tala om, att Konstantin i går kväll var inne på kyrkogården för att skaffa en spirrtus! Han fick lov att tala med skomakarn genast och be honom tiga. Mor skulle bli alldeles ifrån sig.

Så brått han hade, kunde han inte förmå sig att sätta på sig skorna, så dammiga och smutsiga som de var. Han tog fram blanksmörja och borste ur ränseln och trädde skon på handen. I detsamma kom en hel massa jord farande ut ur den.

Konstantin drog häftigt in andedräkten och blåste ut den igen med ett visslande. Han förstod hur det kom sig, att han hade mull i skorna. Den

hade troligtvis ramlat ner i dem, då han tömde fickorna på kyrkogården. Skorna var ju så vida upptill. Det kunde inte ha gått till på annat sätt. Han tittade på mullkornen. De var som annan jord. Ja, det andra hade ju bara varit inbillning.

Han tömde båda skorna och förde samman jorden med foten.

Inte var det mycket, men ... Kanske det ändå kunde räcka till en spirrtus?

Återigen öppnade han ränseln, tog fram en liten bleckdosa, där han brukade förvara nubben och pligg, tömde den och sopade gravmullen ner i den.

Krus Erik skulle få sin spirrtus. Han skulle få se, att Konstantin hade varit karl till att föra hem den. — — — — —

Fastän Konstantin knappt hade gett sig tid att smaka på mjölken och brödet, som mor hade ställt fram åt honom, kom han inte fram till Krus Eriks stuga i tid, utan mästarn hade redan gett sig av till kyrkan. Konstantin skyndade efter för att söka hinna upp honom på vägen, och det hade han väl också gjort, om det inte hade varit för skorna.

Han visste inte vad som hade tagit åt dem. De glappade för varje steg, såsom de aldrig förr hade gjort, och skavde på foten. Det började svida i skinnet, så att han måste stanna.

Han tog av sig skorna och satte sig vid väggkanten. Barfota kunde han inte förmå sig att gå, och med skorna på kom han inte ur fläcken.

Han hade redan skavsår på båda fötterna. Medan han satt rådlös på marken, kom en kärra körande, och i den satt Öst Samuel Andersson och en främmande, som såg ut som en herrekarl. De åkte helt långsamt, vilket föreföll underligt, för Öst Samuel var hästhandlare och brukade alltid köra så, att hästen låg som utsträckt efter vägen.

Öst Samuel var annars en gammal god vän till Konstantins föräldrar. Deras stuga låg på en utmark under Östgården, och han hade många gånger stått dem bi med råd och dåd, framför allt sedan far hade fått den här svåra sjukdomen, som nästan alltid höll honom vid sängen.

Då Öst Samuel kom mitt för Konstantin, drog han in tömmarna och frågade honom vart han ämnade sig.

Jo, han skulle till kyrkan, men han hade fått skavsår, så att han var visst tvungen att vända om hem.

Öst Samuel erbjöd honom då att åka bakpå kärran. Han skulle inte till kyrkan, utan till kyrkvärden i Aspnäs, men Konstantin fick åtminstone hjälp med halva vägen.

Konstantin kröp upp bakpå kärran. Detta var ju ändå en liten början till tur.

Därframme i kärran talade de om Konstantin. Den främmande sade först något, men med så låg röst, att han inte kunde höra det. Öst Samuel däremot hade en mer bullersam stämma, och han förstod inte att dämpa den.

Konstantin hörde, att han medgav, att pojken såg bra ut och var beskedlig, men det var inga tag i honom, såsom det väl hade behövts. Fadern låg jämt sjuk, modern höll på att arbeta ihjäl sig, men gossen gick helst och slog dank. Nu hade de satt honom i skomakarlära, och mästarn tyckte, att han var snäll och villig, men inte trodde han, att det kunde bli någon riktig skomakare av honom. Han hade dåligt handlag och var långsam.

Den främmande sade åter något med sin låga röst. Han måste ha påmint om att Konstantin kanske hörde vad de sade.

Öst Samuel svarade bekymmerslöst, att den där pojken ingenting hörde. Han gick alltid omkring, som om han sov.

Vad det nu berodde på, men Konstantin sov inte den dagen. Han hörde både detta och allt annat, som de bägge resande talade om.

Öst Samuel höll in hästen vid avvägen, som ledde upp till Aspnäs. Konstantin fick stiga av, och de andra körde upp till gården.

«Du får allt skynda dig nu, om du vill komma fram till kyrkan, innan prästen har stigit ner från predikstolen,» ropade Öst Samuel efter honom.

Men sannerligen det var lätt för Konstantin att skynda sig. Skoskavet plågade honom vid varje steg. Han kom inte fortare framåt än en snigel. Kanske spirrtus inte ville, att han skulle lämna den ifrån sig?

Det gick inte bättre, än att gudstjänsten tog slut och kyrkfolket begav sig på hemväg, innan Konstantin hade kommit så långt som till kyrkbyn.

En av de första, som han mötte, var kyrkvärden från Aspås, som kom vandrande mitt på vägen, så bred och stor, som om han ville behålla den för sig ensam.

Skomakarlärningen, som hade arbetat i varenda gård i socknen, kände genast igen kyrkvärden. Han ställde sig mitt för honom, sträckte ut handen och sade goddag.

Kyrkvärden räckte honom högra handen, som höll käppen med den stora silverknappen. Han flyttade inte käppen över i vänster hand, utan lät Konstantin, så gott han kunde, skaka hand med den sammantryckta näven och käppkryckan.

Men gossen lät sig ingenting bekomma, utan sade raskt:

«Jag tänkte, att jag skulle tala om för er, att ni har främmande hemma. Det är Öst Samuel och en herrkarl från staden. Jag vet det, därför att jag fick åka bakpå kärran.»

«Jaså, jaså, det var ju stora nyheter. Kan det vara längesen de kom åkande?»

«Det är väl en timme sen nu. Men de väntar nog, tills ni kommer hem, för de vill köpa ert gråa sto.»

Det var besynnerligt. Konstantin kände den här dagen ingen respekt för kyrkvärden, ingen

blyghet. Han vågade till och med skämta litet med honom.

«Jag hörde också hur mycke de lura' er på, när de köpte häst av er i fjol, och jag vet hur mycke stoet är värt och hur mycke ni skulle kunna få för det, om ni stod på er.»

I samma ögonblick, som han slungade ut detta, gav han sig på väg bortåt kyrkan. Han gick fort utan att fråga efter skoskavet.

Kyrkvärden ropade efter honom, men Konstantin låtsade inte höra, utan gick på. Då kom den stora, tunga karlen springande efter honom.

Konstantin bara ökade farten. Det vore bra, om kyrkvärden finge lära sig till en annan gång att inte hälsa med käppkryckan.

Äntligen fann han för gott att stanna. Kyrkvärden kom fram till honom, andfädd och flåsande.

Det var väl inte möjligt, att han visste så mycket, som han skröt med? Han hade väl bara tyckt, att det var roligt, att en gammal karl fick springa sig fördärvad för att hinna fatt honom?

Konstantin tog an en förnärnad min. Det var ju inte lönt, att han talade om vad han visste, ifall kyrkvärden trodde, att han ljög.

Kyrkvärden mätte honom med en snabb blick. Därpå stack han handen i bröstfickan, tog fram sedelboken och bjöd honom en femkrona.

«Jag tror inte, att du ljuger,» sa han. «Tala om vad du har hört, så får du den här.»

Skomakarlärningen, som ännu arbetade utan lön, blev het av iver, då han fick se en så stor sedel. Detta skulle Öst Samuel ha sett, han, som trodde, att Konstantin varken såg eller hörde, utan bara gick och sov.

Han talade förstås om vad han visste och fick också den utfästa belöningen.

När han vandrade vidare framåt vägen med femkronan i fickan, mötte han äntligen Krus Erik.

Han kom genast att tänka på spirrtus. Detta var det allra bästa tillfälle att ge den till mästarn. De två var ensamma på vägen, och ingen såg eller hörde dem.

Men Konstantin gick förbi Krus Erik utan att stanna. Det var nätt och jämnt, att han hälsade och talade om, att han skulle ut på sjön och meta abborrar. Han hade gjort upp det så i går med prästgårdspojkarna.

Spirrtus låg i hans ficka, som vore den fastnitad där. Han sade till sig själv, att han ändå borde pröva, om den dög till något, innan han gav bort den.

*

På måndagsmorgonen, då Konstantin återigen satt vid det låga, smala skomakarbordet mitt emot Krus Erik, kände han sig så eländig som aldrig förr i hela sitt liv.

Han var alldeles på det klara med att han skulle avstå spjerrtus till Krus Erik. Han ville inte ha något mer med den att göra.

Hela söndagseftermiddagen under fisket hade han haft en märkvärdig tur. Han hade dragit upp den ena stora abborren efter den andra, medan de andra pojkarna, som hade varit med honom i båten, inte hade fått något alls.

Det var inte så lätt att reda ut vad detta hade berott på. Han visste med sig, att han hade varit påpasslig och vaksam hela tiden, medan de andra hade pratat och haft tankarna på annat håll.

Till sist hade de andra blivit retade över att de inte fick något och rott hem mitt i hans bästa fiskelycka. Och som fiskedoningen och båten var deras, hade de också behållit alla abborrarna. Om de inte hade blivit förargade över att han ensam hade haft lycka med sig, hade de kanske lämnat honom ett par fiskar. Nu fick han gå hem tomhänt.

Detta var nog så förtretligt, men något ännu värre hade mött honom, då han kom hem. Öst Samuel hade varit inne hos föräldrarna och klagat på honom. Han hade velat hjälpa en god vän att köpa en häst, som var lik en, som han hade förut. Men nu hade de fått betala alldeles för mycket för kyrkvärdens gråa sto, och det var Konstantins skull.

Det var kyrkvärden, som inte hade haft vett att tåga, utan sedan köpet väl blivit avslutat, hade

han talat om för Öst Samuel hur han hade fått veta hur högt köparna ville gå. Och nu visste föräldrarna om femkronan och alltihop.

De var uppskrämda, därför att han hade retat Öst Samuel. Vad skulle det bli av dem, om han tog sin hand ifrån dem?

Mor kunde inte förstå vad som hade flugit i honom. Aldrig hade han gjort så förr. Hur kunde det falla honom in att förråda andras hemligheter och ta betalt för det till? Han var en riktig Judas.

Femkronan hade mor tagit för att lämna den tillbaka till kyrkvärden. Sådana syndapengar kunde de inte behålla.

Konstantin låtsade ännu för sig själv, att han inte trodde, att den där gravmullen hade någon makt. Men innerst inne var han ändå övertygad om att den var skuld till alltsammans.

I dag på morgonen, då han gick hemifrån, hade han varit fast besluten att göra sig av med otyget, så snart han råkade Krus Erik. Men det besynnerliga var, att han inte hade förmått det. Han hade redan flera gånger stuckit ner handen i fickan och fattat om dosan för att ge bort den, men han hade ångrat sig. Det var ändå så förunderligt att äga en sådan sak. Och att fundera över detta om den hade någon makt. Ända hittills hade den bara bragt elände över honom, men det var i alla fall nästan omöjligt att skiljas från den.

Han var så upptagen av dessa tankar, att han arbetade sämre än vanligt, och Krus Erik märkte det. Men Krus Erik hade ett så välsignat sätt med sina lärlingar. Han grälade aldrig på dem, utan han hade sina små knep, som han använde för att få dem att arbeta.

«Du Konstantin,» sa han, «nu har jag märkt till två par skor, som vi ska göra färdiga i dag. Vad säger du, om vi skulle arbeta i kapp? Du gör det ena paret och jag det andra, och så söker vi att hinna om varandra.»

Spirrtus for ner i fickan igen. Konstantin gick med stor iver in på förslaget. Här var nu ett gott sätt att få pröva om trolltyget dög till något.

De plockade fram knivar, hammare, tänger, läster, läder, skogarn, pligg, allt möjligt, som behövdes för skoarbetet, och lade upp detta framför sig. Sedan räknade mästarn högtidligt: ett, två, tre, och så började tävlingen.

De skar till överlädret, klistrade fast fodret med rågmjölsgrot, och medan detta sedan torkade borta på spisen, tvinnade de ihop skogarnet till hård tråd och satte fast svinborst i trådändarna.

Med detta blev de färdiga lika snart båda två, men Krus Erik blev litet förvånad, när han såg hur händigt Konstantin bar sig åt, då han snodde tråden och satte fast borsten. Detta var andra tag än hans vanliga.

Sedan var det att skära till sulan och lägga den i blöt, för att man lättare skulle kunna hantera den.

Det var märkvärdigt att se hur raskt Konstantins kniv skar sig fram genom det hårda lädret.

Erik Ersson hade i början arbetat litet långsammare än vanligt, för att inte Konstantin skulle bli missmodig och ge upp hoppet att vinna. Men han märkte, att han måste öka farten, om han inte ville bli efter själv.

De tog till prylar och tråd för att sy ihop överlädret. Lärlingens händer rörde sig så snabbt som fågelvingar. Krus Erik måste be att få se på arbetet. Han blev rädd för att Konstantin slarvade i väg alldeles för fort.

Konstantin visade honom en söm, som var både rak och jämn, ett riktigt pärlstickararbete.

Inte ett ögonblick hade det fallit Krus Erik in, att han inte skulle segra i den här striden. Men nu började han bli litet betänksam.

Konstantin hade försprång allaredan. Och fingrarna rörde sig så hastigt som på en, som gör trollkonster på en marknad.

När det ringde till middagsrast, hade Konstantin redan den första skon uppsatt på lästen och satt och knackade på sulan för att få den jämn och hård. Krus Erik var inte alls så långt kommen. Ingen av dem såg upp från arbetet, fastän det nu var deras fristund.

Konstantin tänkte helt flyktigt på hur glad han annars brukade vara, då han fick vila, men i dag var det en annan sak, i dag gick arbetet alldeles av sig självt. Han blev inte trött, och ingenting var svårt för honom. Han hade aldrig förut förstått, att det kunde vara roligt att arbeta.

De kallades in i köket för att äta middag. När de hade kastat i sig litet mat, sprang de i kapp tillbaka till drängstugan, där de hade sin verkstad.

Det andra gårdsfolket hade kommit underfund med vad som stod på. Och i stället för att vila middag ställde sig karlarna att betrakta de två skomakarna.

Alla tog för avgjort till en början, att Krus Erik skulle bli först färdig. Men då de hade sett på en stund, började de ändra tankar. Den ena efter den andra sade till Krus Erik, att han visst aldrig hade haft en så styv lärling som den här.

Krus Erik satt nu och hamrade in pligg i sulan. Han slog ojämnt och häftigt, och alla tyckte, att han inte gjorde ett så gott arbete, som han brukade.

För Konstantin däremot lade sig allt till rätta. Allt passade, som det skulle. Vart hammerslag träffade.

«Det blir vackra skor, det där,» sa folket.
«Du kan snart sköta dig på egen hand.»

Arbetarna gick sin väg, och skomakarna klackade och pliggade alldeles tysta. Då uppgav

Krus Erik ett lätt rop. Han hade slagit miste, fått tumnageln under hammarn.

Konstantin kastade en hastig blick över till Krus Erik. Det var ingen, som hade varit så snäll mot honom och haft så mycket tålamod med honom. Nu först kom han att tänka på att mästarn kanske skulle känna det svårt, om det visade sig, att lärlingen kunde göra skor fortare och bättre än han.

Gubben såg riktigt eländig ut, där han satt och knogade.

Det var kanske inte en riktigt ärlig tävlan heller. Konstantin måste erkänna, att en annan dag, då han inte hade spirrtus i fickan, hade han inte kunnat arbeta på det här sättet. Han märkte, att Krus Erik inte en gång gav sig tid att hålla tummen i vatten. Han var förstås rädd, att Konstantin skulle få för stort försprång.

Lärlingen kände med sig, att han borde spara mästarn och arbeta litet långsammare, men han kunde inte hejda sig. Det var en sådan arbetslust över honom.

När klockan slog fem, stod båda skorna färdiga framför honom. Han sköt dem över till Krus Erik.

Mästarn lade ner den sko, som han höll i handen och som ännu inte var färdigsulad. Han synade lärlingens arbete både länge och väl.

«Du behöver inte göra mer i dag. Du får gå hem,» sa han stilla.

«Ska vi inte arbeta här i morgon också?»

«Jo, jag ska arbeta här,» sa Krus Erik, och när han nu lyfte upp huvudet, flög en skarp och hatfull blick över till Konstantin, «men inte du. Jag kan väl inte sitta här med en lärling, som arbetar bättre än jag själv.»

Konstantin svarade ingenting, utan tog sin mössa och gick mot dörren. På tröskeln vände han sig om. Handen for ovillkorligen ner i fickan, men den stannade där, kom inte upp igen.

«Tack för mig då, och adjö!» sa han och stängde sakta dörren efter sig.

*

Konstantin stod i månskenet på gården därhemma och sköt till måls med en pilbåge.

Han hade gjort den åt sig för längesedan, då han var en tolv, tretton år, men han hade aldrig haft någon tur med skjutningen på den tiden. Det hade visst aldrig hänt, att han hade träffat det, som han hade siktat på.

Nu däremot träffade han gång på gång prickerna i en liten måltavla, som han hade ritat upp på lagårdsväggen.

Han såg präktig ut, där han stod och sköt, och en av systrarna hade kommit ut för att se på honom. Han skröt och skrävlade om sin skicklighet, som han aldrig hade gjort förr.

Han kände ett oändligt behov att utmärka sig, att visa hur skicklig och stark och smidig han

var. Han hoppades, att mor också måtte stå i fönstret och titta på honom.

Men i själ och hjärta var han ängslig. Den där skjutningen hade han hittat på, bara för att han inte skulle behöva tänka på Krus Erik och spirrtus och allt elände.

Så olycklig han var, kände han, att han älskade spirrtus högre än allt annat. Det var visst på samma sätt med honom som med folk, som tyckte om brännvin. De kunde inte låta bli det, fastän de visste, att det förstörde dem.

Spirrtus hade inte skaffat honom annat än olyckor, men i alla fall kände han sig stolt och stark och duglig till allt möjligt, så länge som han hade den i fickan.

När folk hade druckit, kände de sig visst också morska och lyckliga, alldeles som han nu gjorde. Men i andras ögon var de bara anskrämliga.

Han skulle ha velat fråga någon om det var orätt, att han behöll spirrtus. Men mor tordes han inte tala vid om en sådan sak, och Krus Erik var förbittrad på honom.

Han upphörde helt tvärt att skjuta och vände sig till systemen, som stod och betraktade honom. Och i flygande fart berättade han henne allt det besynnerliga, som hade hänt honom.

Hon satt tyst, medan han talade. Hon var så lik mor, där hon satt och hörde på under ett tydligt ogillande.

När han hade slutat, yrkade hon på att han skulle tala om allt detta för mor.

«Ämnar du skvallra för henne, du?»

«Nej, men jag ska gå och be mor, att hon kommer hit ut, så att du får tala med henne.»

Han förbjöd henne i högsta oro, men hon höll fast vid sin föresats och reste sig för att gå in.

«Gör det inte! Jag skjuter dig,» ropade han och höjde bågen.

Hon vände sig om, då han ropade. Han hade redan lagt pilen på bågen. Hon skrattade åt honom. Bågen var liten och svag och pilen en trästicka utan udd. Inte en gång en gråsparv kunde han fälla med det vapnet.

«Skjut du, så mycke du vill! Jag går ändå in till mor,» sa hon envist.

I detsamma kom pilen surrande och träffade henne rätt i ögat. — — — — —

Hon låg sjuk länge, måste stanna på sjukhuset i flera månader. När hon kom tillbaka hem, hade hon bara ett öga.

Konstantin hade blivit sig lik igen, medan hon var borta. Han gick åter i lära hos Krus Erik. Han var snäll och beskedlig, en smula fumlig och liknöjd just som förut.

«Du får inte tro, att jag siktade på ditt öga,» sa han. «Jag sköt mot takåsen, men just som pilen flög av, var det, som om en hand hade slagit till den, så att den for rätt emot dig.»

«Jag såg, att du inte sköt åt mitt håll,» sa hon.

«Jag gick till kyrkogårn med den på natten.
Jag blev så förskräckt för den.»

Hon satt och funderade. Hon hade blivit
liksom en gammal, klok människa efter olyckan.
Hon var inte mer ett barn.

«Jag undrar vad det var,» sa hon.

«Det var väl ingenting. Men jag kan längta
efter den. Var dag längtar jag efter den.»

«Jag tänker ...» sa hon tvekande. «Om du
bara trodde, om du bara inbillade dig, att du
hade den ... Då skulle du kunna skjuta och göra
skor lika bra, som då du bar den i fickan.»

«Nej,» sa han. «Jag har försökt, men det går
inte. Det är, som om nå'n skulle säga till dig, att
om du bara inbillade dig, att du hade ditt öga
kvar, skulle du se lika bra som förut. Det där är
så'nt, som en inte själv har nå'n makt över.»

